

Домінування партії Бгаратія Джаната Парті як чинник демократичної деконсолідації в Індії

УДК 329

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-1.9>

Моргунюк Ольга Миколаївна
аспірантка кафедри політології
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
ORCID: 0000-0002-0932-4154

На сьогодні питання ерозії демократичних процесів є актуальним для більшості світових демократій. Індію називають найчисельнішою демократією світу, водночас упродовж останнього десятиліття і там спостерігаються згадані проблеми. Стаття аналізує процеси демократичної деконсолідації в Індії упродовж 2014-2024 рр.. 2014 року партія Бгаратія Джаната Парті (БДП) вперше отримала перемогу на загальних парламентських виборах в Індії з такою кількістю місць (отримала 282 із 543), яка дозволила їй сформувати уряд без залучення партнерів по коаліції. Після повторної перемоги 2019 року (отримала 303 із 543 місць), а також 2024 року (240 із 543, які утім дали можливість продовжити урядувати лише в складі коаліції), можемо стверджувати, що партійна система Індії отримала нову домінуючу партію. Період домінування БДП на федеральному рівні в Індії характеризується процесами демократичної деконсолідації, під якою ми розуміємо багаторівневе розшарування функціональних складових демократії та фактичної політичної практики. Зокрема, упродовж досліджуваного періоду в Індії фіксувалися численні обмеження опозиційних партій (арешти опозиційних лідерів, законодавчі обмеження щодо фінансування партій), спроби втручатися в роботу судової гілки влади, погіршився рівень свободи слова (зростання кількості ув'язнених журналістів, обшуки в офісах), а також погіршення становища релігій, що для країни, де вже раніше спостерігалися протистояння на релігійному ґрунті, критичні зміни. Метою статті є виявити, наскільки домінування партії Бгаратія Джаната Парті мало вплив на процеси демократичної деконсолідації в Індії упродовж 2014-2024 рр. За допомогою інституціонального та порівняльного методологічних підходів, а також політичного та юридичного методів аналізу, стаття демонструє, як домінуючий характер урядування БДП мав вплив на погіршення становища демократії в країні. Водночас результат виборів 2024 року, коли попри перемогу БДП не змогла отримати достатню для однопартійного керівництва кількість місць, показує вже наявну в історії незалежної Індії тенденцію об'єднання опозиційних партій на противагу домінуючій. Такі опозиційними блоки не є стабільними, але піддаються позиції домінуючої партії і допомагають демократії вистояти, попри наявні загрози.

Ключові слова: демократична деконсолідація, домінуюча партія, Бгаратія Джаната Парті, політичні партії, Індія, партійна система.

Вступ. Після здобуття незалежності Індія успадкувала Вестмінстерську модель демократичної політичної системи. Ця система надає великі повноваження виконавчій владі, а в нових демократичних системах часто не надає достатньо інструментів для їхнього обмеження та мінімізує підзвітність. Водночас майже чотири десятиліття домінування Індійського Національного Конгресу, за винятком дворічного періоду надзвичайного стану у 1975–77 рр, не позначилися на рівні демократії Індії. Навпаки за цей час Індія розвинула партійну систему із активними регіональними партіями. Після перемоги партії Бгаратія Джаната Парті (БДП) на загальних парламентських виборах 2014 року (отримала 282 із 543 місць у нижній палаті парламенту), повторної перемоги 2019 року (отримала 303 із 543 місць), а також 2024 року (240 із 543, які утім дали можливість продовжити урядувати лише в складі коаліції), можемо стверджувати, що партійна система Індії отримала нову домінуючу партію. Вже після перемоги БДП на виборах 2014 року дослідники відзначали ознаки демократичної ерозії індійської політичної системи. Період електорального домінування БДП після виборів 2019 року характеризувався поси-

ленням тенденцій демократичної деконсолідації, які розпочалися у 2014–2019 рр. Зокрема, йдеться про «підважування» демократичних інститутів, які задумані як інструменти стримування і противаги – свободу слова, свободу релігій, становище опозиції та судової гілки влади. У 2021 році Індія вперше стала «частково вільною», згідно з індексом демократії Freedom House. Індекси, які вимірюють становище інших складників демократії, як от свободи слова, також фіксують погіршення ситуації. З огляду на Вестмінстерську модель демократичної політичної системи, ми припускаємо, що погіршення становища демократії в країні відбувається через характер урядування керівної партії – Бгаратія Джаната Парті як домінуючої партії, а також через порушення роботи механізмів вертикальної та горизонтальної підзвітності.

Мета та завдання. Метою роботи є виявити, наскільки домінування партії Бгаратія Джаната Парті мало вплив на процеси демократичної деконсолідації в Індії упродовж 2014-2024 рр. Реалізація дослідницької мети потребує вирішення таких завдань а) дати визначення поняттю демократичної деконсолідації та вказати на його основні ознаки в Індії упродовж 2014–2024 рр.; б) охарак-

теризувати особливості Вестмінстерської моделі демократичної політичної системи в Індії та канали горизонтальної та вертикальної підзвітності у ній в) виокремити особливості партійної системи Індії на сучасному етапі г) співставити електоральне домінування та урядування БДП, внутрішньопартійні процеси та ідеологію, із факторами, що пливають на демократичну деконсолідацію в Індії.

У роботі застосовано інституціональний та порівняльний **методологічні підходи**, а також політичний та юридичний **методи аналізу**, зокрема у дослідженні змін до виборчого та партійного законодавства упродовж досліджуваного періоду.

Аналіз досліджень і публікацій. Тематика досліджень партій та партійної системи Індії є широко розкрита у роботах як індійських, так і європейських та американських дослідників. Серед індійських дослідників це Р. Котарі, Й. Ядав, П. Чхіббер, Р. Верма, Н. Мехта, С. Палшікар. Серед європейських та американських слід виділити П. Брасса, А. Пілявські, К. Джафрело, Ж. Верньєра та А. Зіґфельда. Водночас вже є також публікації про феномен партії Бгаратія Джаната Парті як нової домінантної партії. Зокрема, про це писали С. Палшікар, А. Зіґфельд, П. Чхіббер та Р. Верма, А. Шакел, Ч. Шарма та Н. Мехта. Демократія в Індії є темою, яка цікавить багатьох дослідників, фактично від часу здобуття країною незалежності. У той же час питання демократичної деконсолідації є доволі свіжою дослідницькою проблемою і поки існує небагато публікацій, які стосувалися б таких процесів в Індії. Коли ж йдеться про домінування БДП як чинник, що впливає на цей процес, то дана робота може стати важливим доповненням до вже наявної дискусії. В Україні ж наразі загалом тема дослідження політичних партій Індії та партій Південноазійського регіону є мало дослідженою. Із наявних публікацій можемо згадати О. Чувпило, О. Борділовську, Н. Стеньгач, О. Моргунок, Т. Терендій.

Виклад основного матеріалу. Дослідники Р. Фоа, та Я. Мунк називають поняття деконсолідації демократії «недослідженою зоною концептуальної карти» [8; ст. 10]. Ця тема цікавить політологів упродовж вже майже п'ятдесяти років, водночас ширше концептуалізувати її почали саме зараз, коли чимало ліберальних демократій отримали лідерів-популістів, на зразок експрезидента США Дональда Трампа. Під деконсолідацією демократії розуміють постійне та багаторівневе розшарування функціональних складових демократії та фактичної політичної практики [23; ст. 56].

Про які складові демократії йдеться? Якщо ми говоримо в межах інституційного підходу, то вибори, що дозволяють вільно обирати законодавчу та виконавчу гілку влади, є однією із найважливіших складових. Політична конкуренція – є наступною важливою складовою, бо

вона дозволяє вільне і безперешкодне існування політичної опозиції. Окрім цих двох складових, оксфордська дослідниця Майя Тюдор також виділяє автономію уряду, а також громадянські свободи (як де-юре, так і де-факто) та контроль за виконавчою владою [21, ст. 123]. Частиною громадянських свобод вона називає також і незалежну пресу, адже остання дозволяє формувати критичну громадську думку. Важливим елементом також є «сукупність інститутів, які впроваджують практику підзвітності уряду» [там само]. Йдеться про вертикальну та горизонтальну підзвітність. Вертикальна підзвітність, як зазначає дослідниця, проявляється, як правило, через вибори, горизонтальна – між виконавчою владою та незалежними інституціями, «як правило, незалежними законодавчими органами та судами, які можуть стримувати обрану виконавчу владу від поспання громадянських свобод» [21, ст. 123].

Вестмінстерську модель демократичної політичної системи Індія успадкувала від Британської імперії, чиєю колонією була до здобуття незалежності у 1947 році. Вестмінстерська модель (за А. Лейпхартом, ми також у цій статті використовуємо поняття «вестмінстерської моделі» та мажоритарної демократії як взаємозамінні) має свої недоліки, зокрема, коли йдеться про такі багатоскладові суспільства як Індія. Водночас завдяки своїм характерним ознакам, вона дозволяє отримати стабільні уряди, здатні до керівництва упродовж тривалого часу (допоки мають більшість у парламенті) [20; ст. 4]. Для багатоманітних суспільств, на зразок індійського, є небезпека, що влада може сфокусуватися в руках однієї партії, яка необов'язково має пропорційно значнішу підтримку у суспільстві. Ця партія, у свою чергу, може бути сфокусована на певній ідеології чи програмі, яка є неприйнятною для певних суспільних груп, що ми можемо спостерігати сьогодні в Індії і про це згодом йтиметься у цій статті.

Коли ж йдеться про підзвітність, то Вестмінстерська модель великою мірою передбачає колективну підзвітність, тобто уряду в цілому перед виборцями. «Це означає, що підзвітність окремих осіб може бути розмитою, і її дуже важко досягти» [20; ст. 4]. Влада ж у країнах із такою моделлю демократичної політичної системи фокусується в руках міністрів, уряд є відповідальним перед законодавчою гілкою, а виборці ж, у свою чергу, зможуть «притягнути до відповідальності» законодавців із цієї партії на наступних виборах. Власне так в Індії проявляється вертикальна підзвітність. Горизонтальна ж проявляється у діяльності незалежних законодавчих органів та судів, що мають можливість стримування виконавчої влади у її бажанні недотримуватися громадянських свобод.

Верховний суд Індії є найвищим судовим органом країни. Його повноваження закріплені

у статті 124 Конституції Індії [1]. Там також закріплено в широкому сенсі поділ гілок влади між законодавчою, виконавчою та судовою. Так, стаття 50 закріплює незалежність судової гілки влади. Враховуючи американський досвід, автори конституції також передбачили у ній судовий нагляд та білль про права. [5; ст. 7]. Попри справедливі зауваження щодо втручання виконавчої гілки влади у роботу судової під час 21 місяця періоду Надзвичайного стану в Індії у 1975–77 рр., пізніше Верховний суд Індії виправив свою репутацію і навіть здобув звання «найпотужнішого Верховного суду у світі» [18, ст. 249]. Його позиції особливо зміцнилися 1990-х і 2000-х роках, «виступаючи головним стримуючим фактором свавілля виконавчої влади» [17; ст. 4]. Тут слід зазначити, що ці два десятиліття були періодами слабких коаліційних урядів в Індії і деякі дослідники [там само] розглядають це як одну із причин, чому судовій гілці влади вдалося зміцнити свою незалежність.

На сучасному етапі Індія розвинула багатопартійну систему із сильними не лише національними, але й регіональними партіями. Водночас мажоритарна партійна система сприяє тому, що на національному рівні спостерігається домінування однієї партії. Так, було у перші чотири десятиліття після здобуття Індією незалежності, коли Індійський національний конгрес (ІНК) домінував на національному рівні (а в перші два десятиліття, і на національному, і на регіональному). Після періоду нестабільних коаліцій у 1990–2000-х ми знову можемо спостерігати, що *партія Бгаратія Джаната* *Парті* домінує над іншими партіями на національному рівні, але також коаліції за її керівництва домінують і в більшості індійських штатів (уряди на чолі із БДП, або де партія є частиною урядової коаліції, діють у 20 із 31 територіальних одиниць (28 штатів та 3 союзні території), які мають свої місцеві парламенти).

Попри можливість однопартійного урядування після виборів 2014 та 2019-го років, БДП продовжувала урядувати в рамках коаліції – Національно-демократичного альянсу. На федеральному рівні коаліція вперше сформувалася після виборів 1998 року і успішно урядувала країною у 1998–2004 рр. Загалом під час турбулентного періоду 1989–2014 рр. і ІНК, і БДП могли урядувати лише в рамках коаліційних урядів. Утім, як зазначають дослідники, у той час як коаліції, які упродовж цього часу творив ІНК виявляли свою вразливість, коаліції, створені БДП демонстрували особливу стабільність [6, р. 246].

До 1998 року коаліції за участі БДП формувалися в урядах на рівні штатів. Зазвичай, рушієм до формування таких коаліцій був «антикогресовий» сентимент, тобто партії об'єднувалися на протиположності домінуючому на той час ІНК [4, ст. 4]. Цим же принципом партія керувалася і для формування

першої коаліції на федеральному рівні після виборів 1998 року. Водночас, тоді у партії зрозуміли, що програма, де ключове місце займатиме ідеологія гіндутви – так званої індуїстської вишесті, не дозволить їм отримати більшість, тож політична програма 1998 року була вже значно більш поміркованою [там само, 6–7].

Однак після посилення своїх позицій на виборах 2014 року, БДП знову повертається до курсу, де переважає ідеологія гіндутви. Так, партія не намагається репрезентувати усе багатоманітне індійське суспільство, коли йдеться про релігійну складову. У Лок Сабха (нижня палата індійського парламенту) після виборів 2019 року жоден із обраних 370-ти представників партії не сповідує мусульманство, попри те, що офіційно 15% індійського суспільства мусульмани. Натомість партії вдалося отримати набагато ширшу підтримку в межах кастового чинника (тобто з боку різних індуїстських кастових груп) під керівництвом Н. Моді [15]. Після виборів 2024 року так само жоден із 24 обраних до нижньої палати парламенту мусульман не представляв БДП.

Ця особливість пов'язана як із вже знаданою партійною ідеологією БДП, так і з поглядами її лідера Нарендри Моді. БДП належить до групи індуїстських організацій під назвою Сангх Парівар (мовою гінді «сім'ї Сангх»), куди належать також більш радикальні Раштрія Сваямсевак сангх (РСС, мовою гінді «Союз добровільних слуг Батьківщини») та Шив Сена. Нарендра Моді був активним членом РСС та до переходу в політичну площину ключовим організатором подій РСС у штаті Гуджарат [10]. Пізніше вже як член БДП, він став головним міністром штату Гуджарат. Це ідеологічне підґрунтя та особистість лідера нині впливає на позиції партії та політику уряду. Сама ж Бгаратія Джаната Парті з'явилася у 1980 році як ідеологічна наступниця першої проіндуїстської партії Індії – Бгаратія Джан Сангх, яку у свою чергу було засновано ще у 1951 році як ідеологічну опозицію до домінантної на той час партії Індійський Національний Конгрес. Для ІНК вкрай важливим було позиціонування себе як секулярної партії (секулярність вписано також до Конституції Індії). Альтернативне бачення майбутнього розвитку Індії партією Бгаратія Джан Сангх полягало баченні її як країни із глибоко вкоріненими індуїстськими ідеалами на протиположності до ідеї першого прем'єр-міністра Індії та одного із її батьків-засновників Джавахарлала Неру, яка розділяла державу та релігійну ідентичність [15, ст. 288]. Водночас у перші десятиліття після незалежності Бгаратія Джан Сангх не мала великої підтримки. У 1980 році БДП утворилася як реінкарнація Бгаратія Джан Сангх. Як зазначають дослідники обох партій [15], [10], інтелектуальні та ідеологічні засновки обох партій надзвичайно переплітаються. Понад те, у партійному маніфесті

напередодні виборів 2019 року зазначено, що БДП була активною протягом десятиліть, «керуючись ідеологічною основою, викладеною доктором Сямою Прасадом Мукерджі» [3, ст. 5] – засновником партії Бгаратія Джана Сангх.

З 1980-х рр. індійський секуляризм втрапив у складне становище через політичні загравання із релігійними групами тоді ще домінантної ІНК на чолі із Індірою Ганді та пізніше її сином Радживом [11, ст. 53]. Це дозволило БДП продовжувати ці загравання, але на свою користь. Важливим для розвитку електоральної підтримки партії серед населення, що сповідує індуїзм, був рух, завершенням якого стало руйнування індуїстськими активістами мечеті Бабрі у місті Айодг'я (штат Уттар-Прадеш). Для індуїстів це місце було священним, як місце народження бога Рами. Натомість на початку XVI ст. представники імперії Моголів звели там мечеть, яка проіснувала до руйнування у 1992 році.

Ситуація довкола мечеті Бабрі відображалася у партійних маніфестах БДП. Так, у партійному маніфесті 1991 року йдеться, що партія «прагне відновлення Рама Джанмабхумі (місця народження Рами) в Айодх'ї лише шляхом символічного виправлення історичних кривд» [13]. У партійному маніфесті перед виборами 1996 року, які відбулися вже після руйнування мечеті, тон був більш жорстким: «Прийшовши до влади, уряд БДП сприятиме будівництву величного Храму священному Рамі в Джанмастхані в Айодх'ї, який стане даниною пам'яті Матері Індії» [там само]. У пізніших маніфестах тон був більш примирливим. Пом'якшення тону партійного маніфесту збігається із першим успішним урядуванням БДП у складі коаліції Національно-Демократичний альянс. Це може бути пов'язано із тим, що не всі партнери по коаліції, з якими БДП йшла на вибори, підтримували антимусульманські настрої партії.

Загалом ситуація із релігійними свободами, зокрема, коли йдеться про мусульман, зазнала значного погіршення у період урядування кабінету Н. Моді. Останні дані відображені у звіті Freedom House за 2024 рік [9]. Зокрема, у звіті згадано наслідки прийняття у 2019 році контроверсійної поправки до закону про громадянство, який «надає особливий доступ до індійського громадянства немусульманським іммігрантам і біженцям із сусідніх держав з мусульманською більшістю». У той же час непропорційно значна кількість мусульман часто не мають документів, що засвідчують їхнє місце народження.

Із приходом до влади кабінету Нарендри Моді у 2014 році, виконавча влада почала використовувати різноманітні методи та важелі державної влади для тиску та контролю над ключовими демократичними інститутами, зокрема і судовою гілкою [22]. Так, коаліційний уряд Національно-демокра-

тичного альянсу (НДА), де основною політичною силою є партія Бгаратія Джаната Парті Нарендри Моді, не раз намагався скасувати так звану Колегіальну систему підбору суддів, яка з'явилася після розгляду серії справ щодо призначення суддів у 1980-90х рр. У 1998 році Верховний суд Індії постановив, що призначення суддів має відбуватися в межах колегіальної системи, згідно з якою з іншими суддями активно консультуються щодо нових призначень суддів. «У 2015 році уряд Національно-Демократичного альянсу ухвалив закон про створення Національної комісії з призначення суддів (НКПС), щоб зробити призначення суддів колективною справою, а не самопризначенням суддів. Суддівський корпус виступив категорично проти такого кроку нового уряду. Незабаром Конституційна колегія Верховного Суду у складі п'яти членів визнала нове законодавство недійсним» [17, ст. 4]. Однак таких прикладів опору було не так багато. У 2018 році чотири найстарших члени Верховного суду Індії провели безпрецедентну прес-конференцію, де застерегли, що незвичний розподіл справ тогочасним головою суду Діпаком Місрою може бути ознакою політичного втручання. Та пресконференція та пізніша петиція від ряду опозиційних партій щодо імпічмента голові Верховного Суду Індії спровокувала фактично кризу довкола Верховного Суду Індії.

Дослідники відзначають, що Верховний суд Індії упродовж останніх років (періоду урядування кабінету Моді) в контексті усіх важливих політичних рішень висловлювався на користь уряду [там само]. Зокрема, це була вже згадана справа щодо території у місті Айодг'я, де на місці зруйнованої у 1992 році групою індуїстських активістів мечеті Бабрі, влада хотіла побудувати храм індуїстському богу Рамі. Окрім того, на користь позиції уряду було рішення 2018 року щодо біометричної системи ідентифікації особи «Аадгар», особливого статусу Кашміру та так званої системи виборчих застав (упродовж 2017–2023 рр). Водночас, напередодні парламентських виборів 2024 року (15 лютого 2024 року) Верховний суд Індії визнав неконституційною систему так званих виборчих облігацій (electoral bonds), таким чином, зважившись на крок у супереч позиції уряду.

Звіт Freedom House за 2024 рік [9] у розділі про політичний плюралізм дає країні 3 з 4 балів, зазначаючи, що «уряд через Центральне бюро розслідувань (ЦБР) та Виконавче управління вибірково проводив антикорупційні розслідування проти опозиційних політиків, ігноруючи звинувачення проти політичних союзників». За підрахунками медіа [7], щодо близько сотні опозиційних політиків проводилися розслідування ЦБР упродовж останніх десяти років – часу урядування БДП. Найгучніші справи – це арешт та призупинення депутатського мандата лідеру найбільшої опозиції партії ІНК – Рагулу Ганді

у 2023 році. Депутатський мандат політику все ж було пізніше поновлено. Другий найбільш скандальний факт – це арешт менше ніж за місяць до початку виборів 2024 року головного міністра Делі та лідера Партії Простої людини (Аам Аадмі Парті) Арвінда Кежривала за звинуваченням у корупції довкола ліцензії на продаж алкоголю в Делі.

Арешти не єдине, що ускладнювало протягом тривалого часу діяльність індійської опозиції. У 2017 році індійський уряд започаткував так звану систему виборчих облигацій (electoral bonds). Згідно із цією системою, донори партій (люди чи корпорації) могли купити такі облигації у встановлених номіналах у Державному банку Індії, а далі передати їх будь-якій політичній партії, яка у свою чергу могла отримати готівковий відповідник у тому ж таки Державному банку [12]. Це створило систему, у якій донори могли підтримувати політичні партії необмеженими сумами анонімно через цю систему. З 2018 року індійські компанії переказали політичним партіям у межах цієї системи близько \$2 млрд. Близько половини суми надійшло на рахунки БДП. Також було помічено іншу закономірність: майже половина з 30 найбільших корпоративних донорів перебували під урядовим розслідуваннями приблизно в той самий час, коли купували виборчі облигації [19]. З чого критики такої системи робили висновок, що або великі індійські корпорації намагалися таким чином заплатити хабар і вирішити свої неприємності із законом, або власне уряд БДП використовував слідчі органи для вимагання хабарів і таким чином поповнював партійний бюджет. Слід зазначити, що Індія протягом багатьох років має великі проблеми із корупцією, зокрема у фінансуванні політичних партій, і рішення про запровадження виборчих облигацій було запропоноване як відповідь на засилля готівкових коштів на виборах, які було складно відслідкувати.

Влітку 2023 року опозиційні до керівної БДП партії вперше висунули пропозицію щодо об'єднання на протигагу домінантній БДП. Таким чином було створено блок I.N.D.I.A. (англ. Indian National Developmental Inclusive Alliance – Індійський національний інклюзивний альянс розвитку), до якого на початку ввійшли майже сорок політичних партій різного ідеологічного спектру, зокрема найбільша нині опозиційна партія Індійський національний конгрес, партії лівого ідеологічного спектру – Соціалістична партія, Дравідська прогресивна федерація, Комуністична партія Індії та Комуністична партія Індії (марксистська), центристські – Всеіндійський низовий конгрес, Націоналістична партія конгресу, регіональні – Національна Конференція Джамму і Кашміру, Фронт звільнення Джгаркганду та ін. Так само, як в часи домінування Індійського національного конгресу партії об'єднувалися в коаліції за «антиконгресовим» принципом, також

напередодні виборів 2024 року партії об'єдналися за принципом «проти БДП». Про це свідчить, зокрема, факт нестабільності цієї коаліції. Так, перші зустрічі опозиційних партій відбувалися також за участі регіональної партії Джаната Дал (об'єднана), яка врешті на вибори 2024 року пішла у складі коаліції Національно-Демократичний альянс разом із Бгаратія Джаната Парті, та маючи після виборів «золоту акцію», завдяки отриманим 12 місцям (див. Таблиця 1). Водночас пропозиції від учасників блоку I.N.D.I.A. лідеру Джаната Дал (об'єднаної) Нітішу Кумару повернутися у склад опозиційного блоку з можливістю отримати прем'єрське крісло [14] у разі достатньої кількості голосів, свідчать про те, що домінування БДП після 2024 року більше не є таким упевненим.

Ситуація зі свободою слова в Індії також значно погіршилася упродовж останніх років. У частині звіту Freedom House за 2024 рік [9] про свободу слова зазначено, що «нападки на свободу преси різко зросли за часів уряду Моді». Один із прикладів, які виділяє звіт і якому було присвячено чимало уваги у 2023 році, був триденний обшук в офісі BBC у Нью-Делі та Мумбаї. Окрім того, обшуки проводилися в іншому індійському медіа NewsClick. Міжнародна організація, яка займається відслідковуванням свободи слова у світі – «Репортери без кордонів» – у своєму звіті за 2024 рік зазначає, що свобода преси у «найбільшій демократії світу» перебуває у «кризовому стані» [16]. Також, згідно із даними організації, з 2018 року кількість затриманих в Індії журналістів зростає – від 1 у 2019 до 7 станом на 2024 рік.

Висновки. Упродовж останніх десяти років в Індії спостерігається погіршення демократичних показників. Це відображається в різноманітних індексах демократії, наприклад, індексі Freedom House, де у 2021 році оцінка Індії вперше знизилася до рівня «частково вільної» країни, а також в індексах свободи слова. Упродовж останніх років погіршилося становище опозиції через арешти в основному представників опозиційних партій, та законодавчі зміни, які діють на користь керівної партії, як наприклад, запровадження так званих виборчих облигацій; спостерігається втручання виконавчої влади у роботу судової гілки. Погіршилося також становище релігійних меншин, зокрема, мусульман та християн. Все це дозволяє говорити про демократичну деконсолідацію у країні, під якою ми розуміємо багаторівневе розшарування функціональних складових демократії та фактичної політичної практики. Саме до цих складових ми відносимо становище опозиції, судової гілки та свободу слова, свободу релігії. Погіршення цих показників збігається із зміцненням влади в руках керівної нині політичної партії – Бгаратія Джаната Парті, яка перемагала на загальних парламентських виборах у 2014, 2019-

Таблиця 1

Національно-демократичний альянс		I.N.D.I.A.	
Партія	К-сть місць	Партія	К-сть місць
Бгаратія Джаната Парті	240	Індійський Національний Конгрес	99
Партія землі Телугу	16	Соціалістична Партія	37
Джаната Дал (Об'єднана)	12	Всеіндійський Низовий Конгрес	29
Шив Сена	7	Дравідська прогресивна федерація	22
Лок джаншакті Парті – Рам вілас	5	Комуністична партія Індії (марксистки)	4
Джаната Дал (Секулярна)	2	Раштрія Джаната Дал	4
Джанасена Парті (Партія народної армії)	2	Шив Сена Уд'гева Тхакре	9
Раштрія Лок Дал	2	Партія простої людини	3
Союз студентів Джгаркганду (AJSU)	1	Націоналістична партія Конгресу (Шарад-чандпа Павар)	8
Націоналістична партія Конгресу	1	Комуністична партія Індії	2
Об'єднано-ліберальна народна партія	1	Фронт звільнення Джгаркганду	3
Революційний фронт Сіккіму	1	Комуністична партія звільнення Індії (марксистсько-леніністська)	2
Апна Дал (Сонейлал)	1	Мусульманська Ліга Індійського Союзу	3
Асом Гана Парішад	1	Національна Конференція Джамму і Кашміру	2
Індійський народний фронт (секулярний)	1	Відутхалай Чірутхай'гал Катчі (Партія звільнення пантер)	2
		Індійська партія адівасі	1
		Керальський Конгрес	1
		Дравідська прогресивна федерація Від-родження	1
		Раштрія Локтантрік Парті	1
		Революційна соціалістична партія	1
Всього	293		234

му та 2024-му роках і упродовж останніх десяти років зміцнила своє владне становище не лише на федеральному рівні, але й на рівні штатів, маючи нині владу у більшості із них. Водночас результат виборів 2024 року, коли попри перемогу БДП не змогла отримати достатню для однопартійного керівництва кількість місць, показує вже наявну під час домінування Індійського національного конгресу тенденцію об'єднання опозиційних партій на протигау домінантній. Такі опозиційними блоки не є стабільними, але підважують позиції домінантної партії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція Індії. URL: <https://legislative.gov.in/constitution-of-india/> (дата звернення 15.12.2024)
2. Bharatiya Janata Party. BJP manifesto 2024. URL: <https://www.bjp.org/bjp-manifesto-2024> (дата звернення 15.12.2024)
3. Bharatiya Janata Party. (2019). *Sankalp Patra: Lok Sabha 2019*. URL: <https://www.bjp.org/files/2019-10/BJP-Election-english-2019.pdf> (дата звернення 15.12.2024)
4. Chakrabarty B. *Forging Power: Coalition Politics in India*. Oxford : Oxford University Press, 2006. 270 p.
5. Chandra A., Hubbard W.H.J., Kalantry S. The Supreme Court of India: A People's Court? *Indian Law Review*, 2017. Vol. 1(2). Pp. 145–181.
6. Chhibber P., Verma R. *Ideology and Identity: The Changing Party Systems of India*. New York : Oxford University Press, 2018. 320 p.
7. Das K.N., Chaturvedi A., Choudhury S.N., India's opposition becomes financial crime agency's target as Modi rival arrested. Reuters : веб-сайт. URL: <https://www.reuters.com/world/india/beyond-modi-indias-opposition-struggles-with-financial-crime-agency-2024-03-22/> (дата звернення 15.12.2024)
8. Foa S. F., Mounk Y. The Signs of Deconsolidation. *Journal of Democracy*, 2017. Vol. 28, Number 1. Pp. 5–15.
9. Freedom in the World 2024. Freedom House Report. India. URL: <https://freedomhouse.org/country/india/freedom-world/2024> (дата звернення 15.12.2024)
10. Jaffrelot C. *Modi's India: Hindu Nationalism and the Rise of Ethnic Democracy*. Princeton: Princeton University Press, 2023. 656 p.
11. Jaffrelot C. *The Fate of Secularism in India. The BJP in Power: Indian Democracy and Religious Nationalism*. Vaishav M. Ed. Washington : Carnegie Endowment for International Peace, 2019. 100 p. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2019/04/the-bjp-in-power-indian-democracy-and-religious-nationalism?lang=en¢er=russia-eurasia>
12. Kaushik K., Kripa J. What were India's electoral bonds and how did they power Modi's party? Reuters : веб-сайт. URL: <https://www.reuters.com/world/india/what-were-indias-electoral-bonds-how-did->

they-power-modis-party-2024-02-16/ (дата звернення 15.05.2024)

13. Kishore R. How Temple Movement Helped BJP. *Hindustan Times* : веб-сайт. URL: <https://www.hindustantimes.com/india-news/how-temple-movement-helped-bjp/story-VXQd0EgOAwvY4RStFndbVN.html> (дата звернення 15.05.2023)

14. Kulkarni A. INDIA Bloc Offered PM Post To Nitish Kumar: JDU Leader's Explosive Claim. *NDTV Elections*: веб-сайт. URL: <https://www.ndtv.com/india-news/nitish-kumar-was-offered-pm-post-by-india-bloc-claims-his-party-leader-5845856> (дата звернення 07.11.2024)

15. Mehta N. The New BJP: The Remaking of the World's Largest Political Party. Chennai : Westland Publications Private Limited, 2022. 809 pp.

16. Reporters without Borders. 2024 World Press Freedom Index. India. URL: <https://rsf.org/en/country/india> (дата звернення 15.05.2023)

17. Sahoo N. Ensuring Horizontal Accountability in India: The Role of Judiciary. Working Paper Series: Horizontal Accountability in Asia. 2023. URL: https://www.eai.or.kr/new/en/pub/view.asp?intSeq=21938&board=eng_workingpaper&keyword_option=&keyword=&more= (дата звернення 07.11.2024)

18. Sathe S.P. Judicial Activism in India: Transgressing Borders and Enforcing Limits. New Delhi : Oxford University Press, 2nd Edition, 2003. 406 pp.

19. Shih G. Gupta A. Indian politics roiled as huge donations are linked to investigated firms. *The Washington Post* : веб-сайт. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2024/03/29/india-politics-bjp-electoral-bonds/> (дата звернення 15.05.2024)

20. Stanbury W.T. Accountability to Citizens in the Westminster Model of Government: More Myth Than Reality. Fraser Institute Digital Publication. February 2003. URL: <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/WestminsterModelofGovernment.pdf> (дата звернення 15.05.2024)

21. Tudor M. Why India's Democracy Is Dying. *Journal of Democracy*, 2023. Vol. 34, Number 3. Pp. 121–32.

22. Vaishnav M. The Challenge of India's Democratic Backsliding. *Democracy. The Journal of ideas*, 2021. No. 62. URL: <https://democracyjournal.org/magazine/62-special-issue/the-challenge-of-indias-democratic-backsliding/> (дата звернення 15.05.2023)

23. Wojtasik W. Changes in the Party System in the Context of Deconsolidation of Democracy in Poland. *Polish Political Science Yearbook*, 2020. Vol. 49(1). Pp. 55–66.

REFERENCES:

1. "Constitution of India." February 28, 2025. <https://legislative.gov.in/constitution-of-india/>

2. Bharatiya Janata Party. (2024). BJP manifesto 2024. URL: <https://www.bjp.org/bjp-manifesto-2024>

3. Bharatiya Janata Party. (2019). Sankalp Patra: Lok Sabha 2019. URL: <https://www.bjp.org/files/2019-10/BJP-Election-english-2019.pdf>

4. Chakrabarty, B. (2006). Forging power: Coalition politics in India. Oxford: Oxford University Press. 270 p.

5. Chandra, A., Hubbard, W. H. J., & Kalantry, S. (2017). The Supreme Court of India: A people's court? *Indian Law Review*, 1. pp. 145–181.

6. Chhibber, P., & Verma, R. (2018). Ideology and identity: The changing party systems of India. Oxford University Press. 320 p.

7. Das, K. N., Chaturvedi, A., & Choudhury, S. N. (2024). India's opposition becomes financial crime agency's target as Modi rival arrested. *Reuters*: website. URL: <https://www.reuters.com/world/india/beyond-modi-indias-opposition-struggles-with-financial-crime-agency-2024-03-22/>

8. Foa, S. F., & Mounk, Y. (2017). The signs of deconsolidation. *Journal of Democracy*, 28(1). Pp. 5–15.

9. Freedom House. (2024). Freedom in the World 2024: India. URL: <https://freedomhouse.org/country/india/freedom-world/2024>

10. Jaffrelot, C. (2023). Modi's India: Hindu nationalism and the rise of ethnic democracy. Princeton University Press. 656 p.

11. Jaffrelot, C. (2019). The fate of secularism in India. In M. Vaishnav (Ed.), *The BJP in power: Indian democracy and religious nationalism* (pp. 100). Carnegie Endowment for International Peace. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2019/04/the-bjp-in-power-indian-democracy-and-religious-nationalism?lang=en&enter=russia-eurasia>

12. Kaushik, K., & Kripa, J. (2024). What were India's electoral bonds and how did they power Modi's party? *Reuters* : website. URL: <https://www.reuters.com/world/india/what-were-indias-electoral-bonds-how-did-they-power-modis-party-2024-02-16/>

13. Kishore, R. (2019). How temple movement helped BJP. *Hindustan Times*: website. URL: <https://www.hindustantimes.com/india-news/how-temple-movement-helped-bjp/story-VXQd0EgOAwvY4RStFndbVN.html>

14. Kulkarni, A. (2024). INDIA Bloc offered PM post to Nitish Kumar: JDU leader's explosive claim. *NDTV Elections*: website. URL: <https://www.ndtv.com/india-news/nitish-kumar-was-offered-pm-post-by-india-bloc-claims-his-party-leader-5845856>

15. Mehta, N. (2022). The new BJP: The remaking of the world's largest political party. Westland Publications Private Limited. 809 p.

16. Reporters Without Borders. (2024). 2024 World Press Freedom Index: India. URL: <https://rsf.org/en/country/india>

17. Sahoo, N. (2023). Ensuring horizontal accountability in India: The role of judiciary. Working Paper Series: Horizontal Accountability in Asia. URL: https://www.eai.or.kr/new/en/pub/view.asp?intSeq=21938&board=eng_workingpaper&keyword_option=&keyword=&more=

18. Sathe, S. P. (2003). Judicial activism in India: Transgressing borders and enforcing limits (2nd ed.). Oxford University Press. 406 p.

19. Shih, G., & Gupta, A. (2024). Indian politics roiled as huge donations are linked to investigated firms. *The Washington Post*: website. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2024/03/29/india-politics-bjp-electoral-bonds/>

20. Stanbury, W. T. (2003). Accountability to citizens in the Westminster model of government: More myth than reality. Fraser Institute Digital Publication. URL: <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/WestminsterModelofGovernment.pdf>

21. Tudor, M. (2023). Why India's democracy is dying. *Journal of Democracy*, 34(3). Pp. 121–32.

22. Vaishnav, M. (2021). The challenge of India's democratic backsliding. *Journal of Democracy*, (62). URL: <https://democracyjournal.org/magazine/62-special-issue/the-challenge-of-indias-democratic-backsliding/>

23. Wojtasik, W. (2020). Changes in the party system in the context of deconsolidation of democracy in Poland. *Polish Political Science Yearbook*, 49(1) pp. 55–66.

23. Wojtasik, W. (2020). Changes in the party system in the context of deconsolidation of democracy in Poland. *Polish Political Science Yearbook*, 49(1) pp. 55–66.

The dominance of the Bharatiya Janata Party as a factor of democratic deconsolidation in India

Morgunyak Olha Mykolaivna

Postgraduate Student at the Department
of Political Science
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-0932-4154

The issue of the erosion of democratic processes is relevant for most of the world's democracies today. Though India is called the world's largest democracy, over the past decade, it has been experiencing problems with it. The article analyzes the processes of democratic deconsolidation in India in 2014–2024. In 2014, the Bharatiya Janata Party (BJP) won the general parliamentary elections in India for the first time with such a number of seats (282 out of 543) that allowed it to form a government without the involvement of coalition partners. After a repeated victory in 2019 (303 out of 543 seats), as well as in 2024 (240 out of 543, which, however, allowed it to continue to govern only as part of a coalition), we can say that India's party system has a new dominant party. The period of BJP's dominance at the federal level in India is characterized by the processes of democratic deconsolidation, by which we mean the multilevel stratification of the functional components of democracy and actual political practice. In particular, during the period under study, India recorded numerous restrictions on opposition parties (arrests of opposition leaders, legislative restrictions on party funding), attempts to interfere in the work of judiciary, a deterioration in freedom of speech (an increase in the number of imprisoned journalists, searches of offices), and a deterioration in the situation of religions, which is a critical change for a country that has previously experienced religious confrontations. The purpose of the article is to identify the extent to which the dominance of the Bharatiya Janata Party influenced the processes of democratic deconsolidation in India in 2014–2024. Using institutional and comparative methodological approaches, as well as political and legal research, the article demonstrates how the dominant nature of BJP governance has had an impact on the deterioration of democracy in the country. At the same time, the outcome of the 2024 elections, when, despite winning, the BJP failed to win enough seats to form a single-party government, shows a trend in the history of independent India when opposition parties united as opposed to the dominant party. Such opposition blocs are not stable, but they undermine the position of the dominant party and help democracy to survive despite the existing threats.

Key words: democratic deconsolidation, dominant party, Bharatiya Janata Party, political parties, India, party system.